

פרק ד / מעשה קין והבל, צאצאי קין,

מרחב
תנ"ך

ישיבת
אמי"ת
אלירז
פ"ת

חומש בראשית

מיקום פרק ד בפרקי חומש בראשית

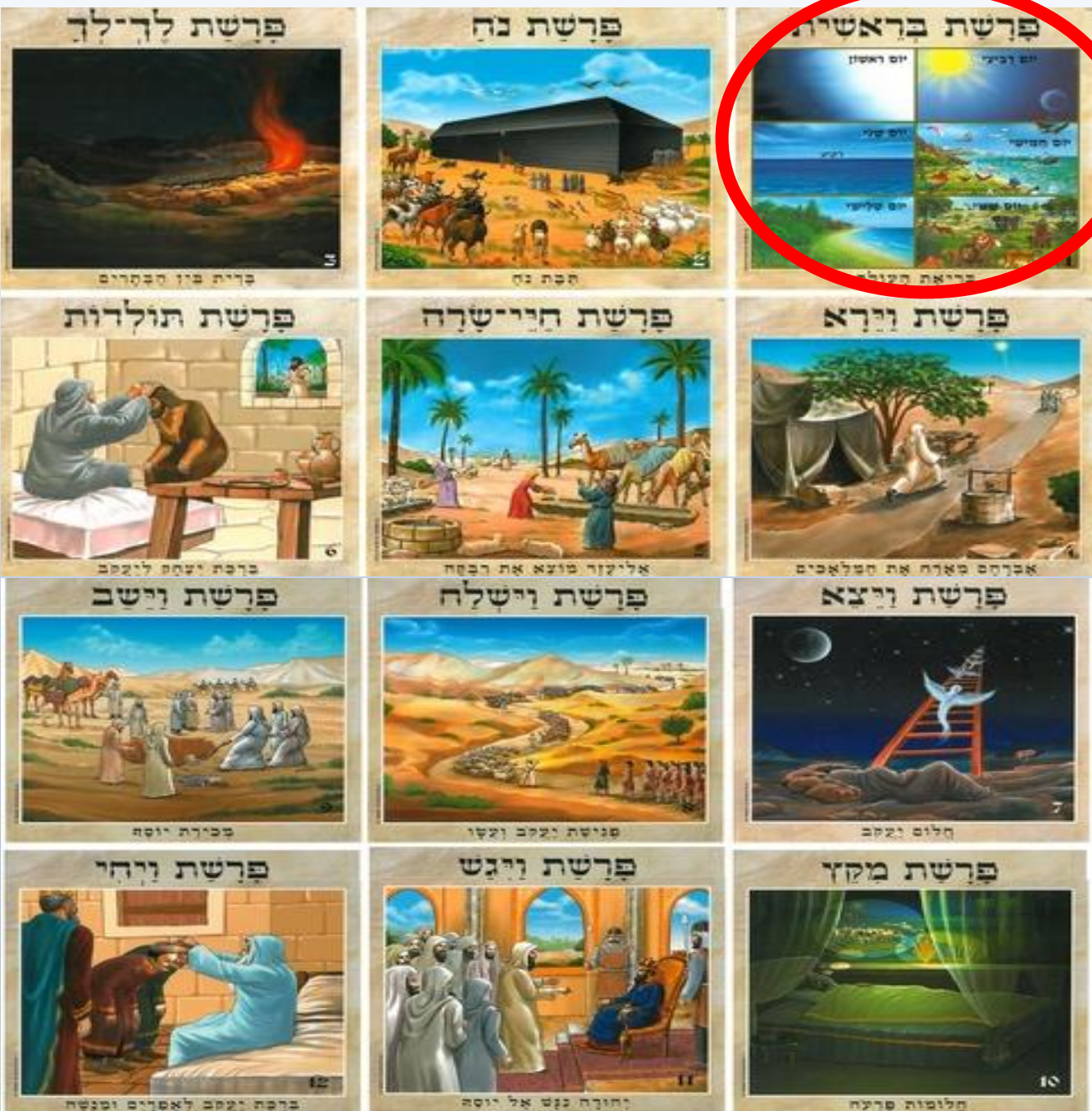
פרקי
יוסף ואחיו
(לז-ג)

פרקי
יעקב
(כז-לו)

פרקי
יעזק
(כא-כו)

פרקי
אברהם
(יב-כה)

פרקי הבריאה
ותחילת
האנושות
(א-יא)

מיקום
פרק ד
בפרשות
חומש
בראשית

תמצית פרק ד

פרקנו מספר את סיפור שני הילדים הראשונים שבאנושות: קין והבל.

לידת קין והבל הפרק נפתח בלידה הראשונה בעולם: "וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ" והיא יולדת שני ילדים: קין והבל. אמנם להבל אין מדרש שם, אך לקין יש: "וַתֹּאמֶר קַיִן אִישׁ אֶת-ה'". הכתוב גם מספר על העיסוק של כל אחד מהילדים: הבל הוא רועה צאן ואילו קין עובד אדמה.

המנחה – לקראת הרצח "וַיְהִי מִקֵּץ יָמַיִם" קין והבל מביאים לה' מנחה. קין מביא מפרי האדמה ואילו הבל מביא מבכורות צאנו ומחלביהן. ה' לא שעה למנחתו של קין, והסיבה לא ממש ברורה. קין מרגיש כעס ועצבות: "וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְלוּ פָּנָיו"

התגלות ה' לקין ה' מנסה לעודד את קין ואומר לו: "הֲלוֹא אִם-תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת רִבֵּץ וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ". הפסוק לא ממש ברור אך נראה שה' מנסה לומר לקין לעשות טוב ולא רע. איזה טוב ואיזה רע, ומה יהיה הרווח של קין בשני המקרים? לפרשנים הצעות שונות ומגוונות.

רצח הבל קין מתעלם מהמלצת ה' להיטיב דרכיו ואף הורג את הבל אחיו: "וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בְּשָׂדֵה וַיִּקֶם קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ". הכתוב גם כאן לא פורש בפנינו מדוע קין הרג את אחיו ומה חשב לעצמו כשעשה זאת, אלא רק שהם היו באותו זמן בשדה. אפילו את הדברים שאמר קין לאחיו לפני כן הכתוב לא מביא אלא רק: "וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הָבֶל אָחִיו" ללא כל המשך.

התגלות ותוכחה שוב ה' מתגלה לקין, והפעם מוכיחו על חטאו: "וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ עֹצְקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה". עונשו של קין לא מאחר לבוא, והוא דומה מאוד לעונש שקיבל אביו, אדם: "וַעֲתָה אָרִיר אֶתְּךָ מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לְקַחֲתָ אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדֶךָ. כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא-תֹסֵף תֵּת-כֹּחַ לָהּ נַע וְנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ" לאחר משא ומתן שמנהל קין עם ה'

המשך תמצית פרק ד

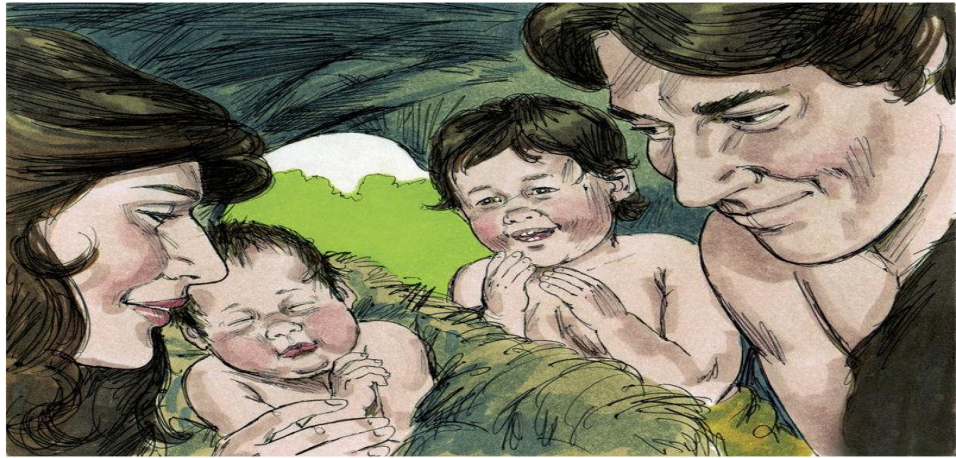
תולדות קין בתחילת הדרך שמענו על אדם וחווה שהופכים להורים וכעת הם הופכים לסבא וסבתא: "וַיֵּדַע קַיִן אֶת אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-חֲנוּךְ". מעתה תבוא רשימה של המשך שושלת קין. עירד, מחויאל, מתושאל, למך.

למך לו יש שתי נשים: עדה, צלה. להם נולדו צאצאים שעוסקים במלאכות שונות כמו נגינה בכנור ועוגב, יצירת כלי נחשת וברזל ומלאכת רעיית הצאן.

למך מתאר בשיר שנשמע כמו שיר הלל ושבח עצמי כיצד רצח את איש: "עֲדָה וְצֵלָה שְׁמַעַן קוֹלִי נְשִׁי לְמֶךְ הַאֲזִנָּה אֲמַרְתִּי כִּי אִישׁ הֲרִיגְתִּי לְפַעְעֵי וַיֵּלֶד לְחִבְרָתִי. כִּי שְׁבַעֲתִים יִקַּם-קַיִן וְלִמֶךְ שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה". כפי שאפשר להבין כאן הרצח מטושטש עוד יותר: במקום תיאור המעשה מובא שיר השבח של למך על הריגת איש (יש המפרשים שהרג את קין, אב סבי סביו).

לידת שת שוב "וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַהֲפַעַם נוֹלַד שֵׁת: "כִּי שֵׁת (שם) לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֲרַי". לשת נולד בן ששמו אנוש, והפרק מסתיים באמירה ש: "אֲזַ הַיּוֹחֵל לְקַרְא בְּשֵׁם ה'"

לידת קין והבל ועיסוקיהם

לידת קין, הנימוק לשם קין (א)

וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ

וַתַּהַר (נהייתה בהריון),

וַתֵּלֶד אֶת קַיִן

וַתֹּאמֶר: קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'

הכוונה שה' נתן את הרוח ואני נתתי את הגוף)

לידת הבל (ב)

וַתִּסֶּף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל

עיסוקי קין והבל (ב)

וַיְהִי הָבֶל רֹעֵה-צֹאן, וְקַיִן הָיָה עֹבֵד-אֲדָמָה.

מנחת קין ומנחת הבל, ה' שועה למנחת הבל

הבל

קין

ג וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים

(לאחר תקופה מסוימת, לא ברור, ארוכה או קצרה)

וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מְנַחָה לַה'

(כנראה הביא מפירות האדמה אך לא מהראשונים או מהמובחרים שבהם, לעומת הבל שטרח להביא מבכורות צאנו ומהחלקים המשובחים שלהם)

ד וְהָבֵל הֵבִיא גַם הוּא (מנחה לה')

מִבְּכֹרוֹת צֹאנֹו וּמִחֶלְבֵהֶן,

וַיִּשַׁע (פנה, קבל) ה' אֶל הָבֵל וְאֶל מְנַחְתּוֹ

(לא ברור באיזה אופן קבלת ה' את קורבן הבל באה

לידי ביטוי לעומת קורבן קין)

ה וְאֶל קַיִן וְאֶל מְנַחְתּוֹ לֹא שָׁעָה (לא פנה,

לא קבל) וַיִּחַר (עער רב היה) לְקַיִן מְאֹד

וַיִּפְּלוּ פָּנָיו (הלך עם פנים נפולות מרוב בושה)

תוכחת ה' את קין (ו-ז)

למה חרה
לך
ולמה נפלו
פניך?!

וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן:

לָמָּה חָרָה לָךְ? ! וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ? !

ז הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב (את מעשיך):

שָׂאת (הרי שתינשא שוב איתן על רגליך, בניגוד לרובץ שבהמשך הפסוק)

וְאִם לֹא תֵיטִיב –

לִפְתָּח חַטָּאת רִבֵּץ (במקומות הכניסה והיציאה שלך, כלומר בחייד, החטא ימשוך אותך יותר ויותר כמשא כבד שיגרום לך לרבוץ תחת כובד משאו)

וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ (למרות שהחטא ישתוקק להפילך)

וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ (אם תרצה תוכל להתנגד לו ולהשתחרר מהשפעתו)

קין רוצח את הבל (ח)

וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו
(לא כתוב מה אמר לו, ניתנו הרבה פירושים,

אחד מהם הוא שאמר לו כל מיני דברים
שהכתוב לא מגלה כי הם פחות חשובים, כי הם רק
שימשו תירוץ להרג הבל)

וַיְהִי בְהִיּוֹתָם בַּשָּׂדֶה

וַיִּקַּם קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו, וַיַּהַרְגֵהוּ:

משפט קין (ט-י)

קין	ה'
ויאמר: לא ידעתי! השמר אחי אנכי!?	ט ויאמר ה' אל קין: אי (היכן) הבל אחיך (הבל האח שהיה מסתובב עמך)?
	י ויאמר: מה עשית!? קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה! קולות הדם צועקים לבית דין של מעלה למצות את הדין עם ההורג)

יא וְעַתָּה אֲרוּר אַתָּה מִן הָאֲדָמָה (אתה תהיה מקולל, הקללה תבוא אליך מן האדמה)

(אותה האדמה): אֲשֶׁר פָּעַתָּה (פתחה) אֶת פִּיהָ, לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיַּדְּךָ:

יב כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תִסַּף יָת כַּחַה לְךָ (בכלל), בְּנִיגוּד לְקַלֵּל הָאָדָם שֶׁהִיא עוֹבֵד קֶשֶׁה וְלַפְחוֹת הָאָרֶץ הֵייתָ מְנִיבָה מִשָּׁחוּ) !

(ולכן): נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ (כי כמעט ולא תמצא פרנסה, גם קצת מזכיר עונש גלות לרוצחים)

**נע ונד
תהיה בארץ !**

**כי תעבוד את האדמה
לא תסוף תת כחה לך**

ה' וקין דין ודברים

יג וַיֹּאמֶר קִין אֶל ה':

גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוּאָה (אכן עוונתי גדול מלסלוח עליו, לפי הרבה פרשנים יש כאן וידוי מעד קין)

יד הֲנִי גֵרֶשֶׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי-הָאֲדָמָה (בכך שאמרת "נע ונד תהיה בארץ") וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר

(והתוצאה:) וְהָיִיתִי נֶעַ וְנָד בְּאֶרֶץ (ולא אמצא מנוחה שהרי אני צריך לברוח ממך)

(ועוד בנוסף:) וְהָיָה כָּל מֵצְאֵי יְהִרְגֵנִי (אדם או אפילו חיה, שהרי אין אתה יותר משגיח עלי) !!!

טו וַיֹּאמֶר לוֹ ה':

לָכֵן כָּל הַרְג קִין שְׁבַע־תַּיִם יִקָּם (מי שיהרוג את קין יקרה לו רעה שתעלה בעוצמתה פי 7 על הרעה שעשה לקין, יש

מפרשים שהכוונה בכל חומרת הדין ולאן דווקא פי 7 ממש)

וַיִּשֶׂם ה' לְקִין אֹת (לא ברור מהפס' באיזה אופן הייתה האות) לְבִלְתִּי הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מֵצְאוֹ.

קין מתישב בארץ נוד

ארץ
נוד

טז וַיֵּצֵא קַיִן מִלְפָּנַי ה'

וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נֹד (בארץ

של נדידה ממקום למקום)

קִדְמַת עֵדֵן (ממזרח לעדן)

מעשה הבנין של קין, שושלת קין

וַיַּדַע קַיִן אֶת אִשְׁתּוֹ (כנראה הכוונה לאחת מאחיותיו, שהרי בפרק הבא מסופר שלאדם כתוב שילד בנים ובנות)

וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת חֲנוּךְ וַיְהִי בְנֵה עִיר (ישׁוֹב קִבַּע מִקֶּפֶה חֹמֶה) וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ:

וַיִּוֹלַד לְחֲנוּךְ אֶת עִירֵד

וְעִירֵד יָלַד אֶת מַחֲוִיאֵל

וּמַחֲוִיאֵל יָלַד אֶת מְתוּשָׁאֵל

וּמְתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת לָמֶךְ:

משמעות השמות
יש כמובן פירושים רבים אחרים

ערוד = ירד, עבד האל
מחויאל – מי שהאל מחייה אותו
מתושאל = "מתו – שאל" איש של האל
למך – צעיר ותקיף, או סוג של כהן לאל

מעשי למד, נשותיו ומעשי בניו

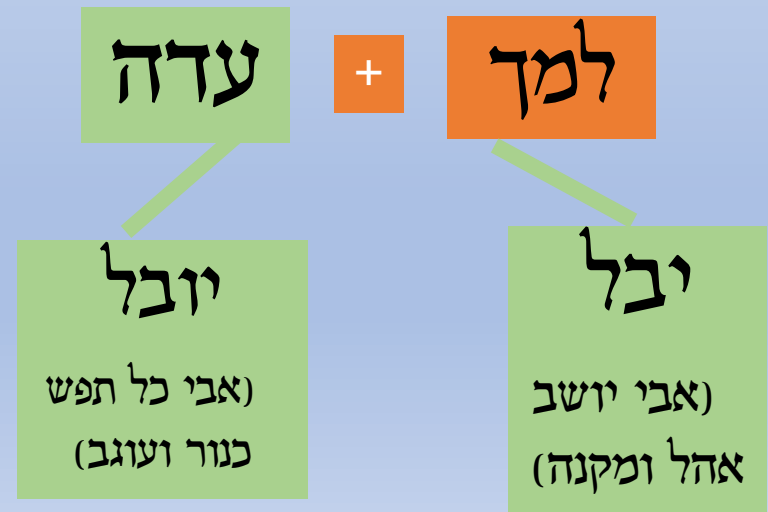
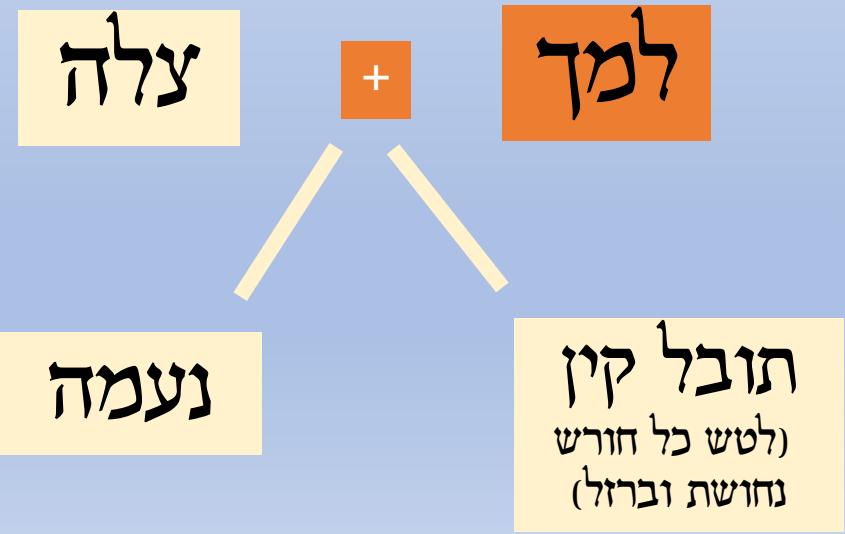
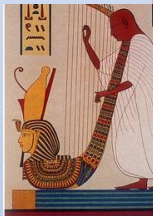
יט וַיִּקַּח לוֹ לְמַד שְׁתֵּי נָשִׁים
שֵׁם הָאִחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צֵלָה:

כב וְצֵלָה גַם הוּא יִלְדָה אֶת תּוֹבֵל קִין
לִטֵּשׁ כָּל חֹרֶשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרָזָל (המציא)
ושכלל את תעשיית הנחושת והברזל
וַאֲחֹת תּוֹבֵל קִין נְעֻמָּה:

כ ותלד עדה את יבל
הוא היה אבי יושב אהל (שיטת ישיבת האהלים
בענף רעיית הצאן) ומקנה (ואיש מקנה)
כא ושם אחיו יובל
הוא היה אבי כל תפש כנור (כלי פריטה)
ועוגב (סוג של חליל)

שירת למך (כג-כד)

וַיֹּאמֶר לְמַךְ לְנִשְׁוֹי :
עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי
נִשְׁוֵי לְמַךְ הַאֲזִינָה אִמְרָתִי

כִּי אִישׁ הִרְגֵתִי לְפִצְעֵי, וַיִּלְד (הרגתי) לְחֵבְרָתִי:
(למרות שמפצע או מחבורה לא מתים בדרך כלל, הרי אני, למך, בשל
גבורתי הרבה ברגע שפצעתי מישהו או עשיתי לו חבורה, הוא מת)

x7

כִּי שְׁבַעְתִּים יִקַּם קִיּוֹן

x77

וְלַמַּךְ שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה

(למך מתרברב ואומר שאם בקין נאמר שמי שיפגע בו יינעש פי 7 הרי מי שיפגע בי ייענש פי 77 כלומר הרבה יותר. שחצנות זו מלמדת בין היתר על ההתדרדרות המוסרית של בני האדם כפי שנראה בהמשך הפרשה.)

לידת שת ולידת אנוש בנו

פס' כה. וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ **שת**

וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת
כִּי שָׂת (שם, נתן) לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר
תַּחַת הַבַּל כִּי הִרְגוּ קִיֵּן:

שת

אנוש

פס' כו. וּלְשֵׁת גַּם הוּא יֵלֵד בֶּן,
וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אָנוּשׁ

פס' כו. אִזּוֹ הוֹחֵל לְקָרֵא בְּשֵׁם ה' (קִיֵּן וְצִאצְאוֹ שֶׁהִסְתַּתְרוּ
מִפְּנֵי ה' לֹא יָכְלוּ לְהַבִּיעַ קִרְבָּה לְאֵל, אֲךָ שֵׁת וְצִאצְאוֹ כֵּן. הֵם גִּרְמוּ
לְקִרְבָּה אֶל ה')

אדם

שת

אנוש